

Helena Vanhanen

Ersta Sköndal Högskola

Socionomprogrammet med inriktning mot etik och livsåskådning, SEL 6:2

Vetenskapsteori och vetenskapliga metoder med examensarbete, 20 hp, VT 2013

Grundnivå

Handledare: Anita Liljeström

Examinator: Anders Kassman

Skolkuratorns arbete

Hur skolkuratorer arbetar med elever som har
diagnosen ADHD

School counselor's work

How school counselor's work with students who have been diagnosed with ADHD

Förord

Jag skulle vilja rikta ett stort tack till min handledare Anita Liljeström som varit till stor hjälp och stöttat mig genom hela arbetet. Tack!

Jag skulle även vilja tacka mina läsgruppskollegor som läst och kommit med värdefulla synpunkter på arbetet.

Helena Vanhanen
Ersta Sköndal Högskola
Socionomprogrammet med inriktning mot etik och livsåskådning, SEL 6:2
Vetenskapsteori och vetenskapliga metoder med examensarbete, 20 hp, VT 2013
Grundnivå
Handledare: Anita Liljeström
Examinator: Anders Kassman

Skolkuratorns arbete

Hur skolkuratorer arbetar med elever som har diagnosen ADHD

Sammanfattning

Denna studie har haft som syfte att undersöka hur skolkuratorer arbetar med elever som har diagnosen ADHD i två kommuner som skiljer sig åt gällande medicinering av ADHD. I de två kommunerna finns 11 skolkuratorer verksamma och för att få en heltäckande bild av deras arbete valdes metodformen enkät för att bespara tid. Enkäterna var utformade med öppna frågor för att nå det viktigaste i skolkuratorernas arbetsätt och erfarenheter. Svaren har sedan tematiserats och kategoriserats och sedan har en jämförelse mellan kommunerna gjorts. De resultat som framkom var att skolkuratorerna har ett individanpassat arbete där Lidingös skolkuratorer känner mer oro för eleverna när de gäller svårigheterna med arbetet och Nynäshamns skolkuratorer upplever det svårt att hålla samtal med elever som har diagnosen ADHD. Skolkuratorerna samarbetar mycket med annan personal men skiljer sig åt när det gäller andra aktörer. Lidingös kuratorer arbetar mycket med föräldrarna till eleven och kuratorerna i Nynäshamn samarbetar med barn- och ungdomspsykiatri. Vidare önskar kuratorerna mer tid, fler kuratorer och kompetensutveckling för att kunna utföra sitt arbete på bästa möjliga sätt. Slutsatsen är att diagnosen ADHD inte gör någon skillnad i arbetet utan skolkuratorerna arbetar efter individens problematik - men att i kommunen Lidingö med färre medicinerade elever arbetar skolkuratorerna mer med föräldrarna än i kommunen Nynäshamn med dubbelt så många elever som medicineras.

Nyckelord: ADHD, skolkurator, medicinering, samarbete och resurser

Innehållsförteckning

Inledning	2
Syfte	3
Frågeställningar	3
Avgränsning	3
Begreppsdefinition	3
Bakgrund	3
Tidigare forskning	4
Barn med diagnosen ADHD i skolan	4
Skolkuratorns position i skolan	5
Teori - gräsrotsbyråkraten	7
Metod och material	8
Tillvägagångssätt	8
Urval	9
Enkätutformning	9
Etiska överväganden	10
Bortfall	11
Validitet	11
Reliabilitet	12
Litteratur och källkritik	12
Resultat	13
Respondenterna	13
Individanpassat arbete	14
Samarbete med andra	15
Resurser	15
Analys	16
Individen	16
Samarbetet	18
Resurser	19
Slutsatser	20
Diskussion	20

Inledning

ADHD är den diagnos som är vanligast bland barn och den har fått en ökad plats i skolans värld (Barkley, 1998; Shaywitz, 1992, ref. i Webb & Myrick, 2003). I USA har flertalet studier gjorts för att få fram antalet barn som har diagnosen ADHD och siffrorna skiftar från så lågt som 2 % av alla barn till 20 % av alla barn i skolåldern (Barkley, 1981, 1989; Ross & Ross, 1982, ref. i Kottman & Robert, 1995). Samtidigt får cirka 85-90 % av de elever som har ADHD klassrumsundervisning, precis som elever utan inlärningssvårighet - som är uppmärksamma och kan kontrollera sina impulser - under dagarna (Montague & Wagner, 1997, ref. i Webb & Myrick, 2003). Barn som har diagnosen ADHD kan få centralstimulantiamedicin för att lindra symptom, men många av barnen saknar det sociala, psykologiska och pedagogiska stöd som behövs för en täckande behandling (Lavin, 1991).

Svenska Dagbladet (2013) publicerade en artikel med titeln ”Pillerberget en klassfråga” där de har jämfört statistik kring medicin och Anders Hjerns (2010) studie om ”ADHD, arv och miljö”. I kommuner med lägst utbildningsnivå medicineras barn för ADHD i mer än dubbelt så stor utsträckning som i kommunerna med hög utbildningsnivå. I Svenska Dagbladets (2013) jämförelse mellan kommuner i Stockholms län fann de att 25 barn i lågutbildade kommuner får medicin för ADHD jämfört med 11 barn i högutbildade kommuner. Nynäshamn är en av kommunerna med lägst utbildningsnivå och Lidingö är en av de med högst utbildningsnivå (a.a.).

I Skollagens (2010:800) andra kapitel 25 § står det att det för elever i grundskolan ska finnas en elevhälsa. Där ska medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser finnas för att elevers utveckling mot utbildningens mål ska stödjas. För att detta ska kunna genomföras krävs att det inom elevhälsan finns skolläkare, skolsköterska, psykolog och kurator.

Skolkuratoren är den inom elevhälsan som tillför den sociala och psykosociala kompetensen. I arbetet ingår det bland annat att ha stöd-, kris- och konfliktsamtal med elever, föräldrar och skolpersonal. Samtal och förebyggande arbete sker både på individ-, grupp- och samhällsnivå. Skolkuratoren ska både samverka och samarbeta med aktörer i och utanför skolan (Sveriges Skolkuratorers Förening, 2011).

Med utgångspunkt i att fler barn medicineras för ADHD i vissa kommuner än andra och att barn är i behov av mer stöd och hjälp oavsett medicinering är det intressant att undersöka skolkuratorns arbete riktat till elever som har diagnosen ADHD.

Syfte

Syftet med denna studie är att undersöka skolkuratorers arbete med barn och unga som har diagnosen ADHD i två kommuner som skiljer sig åt gällande medicinering av ADHD.

Frågeställningar

- Hur ser skolkuratorers arbetssätt, riktat till barn och unga som har diagnosen ADHD, ut?
- Hur skulle skolkuratorer vilja att arbetet ser ut?

Avgränsning

Denna studie har fokuserat på två kommuner som skiljer sig åt gällande medicinering av barn som har diagnosen ADHD. Att bara två kommuner valdes berodde dels på att det skulle vara lättare att jämföra och se skillnader kommunerna emellan, dels möjligheten att kunna samla in empiri inom lämplig tid. Skolkuratorernas arbete är det väsentliga i denna uppsats då det är de som arbetar med det psykosociala arbetet inom skolan och för att det många gånger krävs en socionomutbildning för att kunna arbeta som skolkurator.

Begreppsdefinition

Attention Deficit Hyperactivity Disorder – ADHD – är en diagnos en människa kan få om han eller hon uppfyller sex kriterier av uppmärksamhetsstörningar eller sex kriterier av hyperaktivitets-/impulsivitetsstörningar (APA, 1995, i Socialstyrelsen, 2002, s. 27f).

Bakgrund

Diagnosen ADHD växte fram i DSM II och hette då hyperkinetisk reaktion, man såg den oftast hos barn i förskoleåldern i form av rastlöshet, ouppmärksamhet och hyperaktivitet (Brante, 2006, s. 79). När uppdaterande av DSM II skedde byttes namnet till ADD – Attention Deficit Disorder – och det var ouppmärksamheten hos barn i och utanför skolan som avgjorde om diagnosen kunde sättas (a.a. s. 79f). År 1987 när DSM III-R publicerades hade diagnosen fått namnet ADHD – Attention Deficit Hyperactivity Disorder – och barn kan uppvisa hyperaktivitet och vara impulsiva utan att vara ouppmärksamma. Sjukdomens symptom går att se i andra miljöer än i skolan och antalet diagnostiserade barn ökar med över 50 % (Newcorn et al, 1989, i Brante, 2006, s. 80). Den sista förändringen avseende diagnosen skedde när DSM IV utkom år 1994 där diagnosen nu klassas som livslång och går att se hos både barn och vuxna (Brante, 2006, s. 80).

Socionomens plats i skolan har vuxit fram i och med att det krävs en elevvårdsverksamhet för att tillgodose eleverns alla behov (Backlund, 2007, s. 73). Själva elevvårdarbetet har sina rötter i när elever fick bada i skolan för att hålla god hygien och hade lus-tanter för att motverka att det sprids i samhället (a.a. s. 74). Under 1920-talet hamnade eleven i fokus istället för skolmiljön och man började efterfråga en mental omvårdnad för att hjälpa elever att se problem och ge hjälp för att klara dessa (a.a. s. 75). Till en början var det skolpsykologer som utförde arbetet och kuratorerna började efterfrågas under 1940-talet då man funnit att det finns arbetsuppgifter av social karaktär (a.a. s.75f). Skolkuratoren skulle vara en länk mellan barnavårdsnämnd och skola och även hjälpa elever som har det svårt i skolan (a.a. s. 76). Andra arbetsuppgifter ansågs vara att ge studie- och yrkesvägledning men detta försvann under 60- och 70-talet då SYO-konsulenter trädde in (a.a. s.82). Därefter har skolkuratoren blivit skolans sociala expert och arbetar med kontakten mellan myndigheter och skolan, med elever som har personliga problem eller skapar oordning i skolan och främst att ge hjälp till självhjälp (a.a. s. 83).

Tidigare forskning

I detta avsnitt presenteras forskning och den teori som bäst lämpas för studiens ämne. Detta för att få en bättre förståelse för hur det är för barn med ADHD att vara i skolan, vad skolkuratorer kan göra för att hjälpa de elever som har ADHD och hur skolkuratorns position i skolan kan förklaras.

Barn med diagnosen ADHD i skolan

Barn som har diagnosen ADHD är ofta rastlösa, impulsiva och ouppmärksamma (APA, 1994; Barkley, 1990, i Kottman & Robert, 1995). Detta påverkar barnen till sämre prestation i både skolämnen och i det sociala rummet samt att de har ett annorlunda beteende (a.a.). Det sociala rummet syftar till att kamratrelationer kan te sig problematiska och hur man samspelar med andra människor vilket kan leda till konflikter. Enligt Kottman & Robert (1995) är barn med ADHD i behov av mer hjälp i form av mer tid och stöd, helst i enrum med en lärare. Det är både föräldrar, all skolpersonal och eleverna själva som tycker att elever med ADHD borde få mer hjälp för att kunna lyckas i skolan. Hjälpen borde eleverna få både i hemmiljön av familjen och av skolpersonalen (a.a.). Ofta är det beteendet hos en elev med ADHD som blir ett problem i skolan och det är skolkuratoren som kan hjälpa eleven att bättre förstå och förhoppningsvis lära sig metoder att ändra beteendet för att kunna prestera och nå betyg i skolan (Webb & Myrick, 2003).

De barn som inte får den hjälp eller stöd som behövs i skolan kan utveckla känslomässiga problem i form av ilska och aggression men även ångest och depression (Webb & Myrick, 2003). Vidare kan detta leda till att barnen hamnar i konflikter, uppvisar beteendestörningar eller trotsyndrom (a.a.). En anledning till varför det är viktigt att stötta och hjälpa barn med ADHD i ett tidigt stadium i livet är delvis för att forskning visar på att dem i större utsträckning än normen använder droger, hamnar på den kriminella banan och är ofta långtidsarbetslösa (Barkley, Fischer, Edelbrock, & Smallish, 1990, i Bluma, 2003, s. 140). Enligt Socialstyrelsen (2002, s. 144) bör ADHD uppfattas och bemötas som ett folkhälsoproblem eftersom diagnosen ger en negativ inverkan på livets olika delar.

Det är möjligt att få medicinering för att lindra ADHD-symptomen vilket gör att barn då lättare kan kontrollera sitt eget beteende. Medicineringen har alltså ingen påverkan som gör att elever blir smartare utan skapar ordning i tankarna, minskar det hyperaktiva och gör att de kan vara mer uppmärksamma (Webb & Myrick, 2003). Dock bör medicinering sättas in efter det att andra stödåtgärder och olika anpassningar prövats men utan resultat (Socialstyrelsen, 2002, s. 192).

LeFever, Dawson & Morrow (1999) studie har undersökt hur medicineringen av ADHD ser ut i två skolor i sydöstra Virginia, USA. Författarna fann att pojkar i tre gånger större utsträckning än flickor medicinerades för ADHD och dubbelt så många vita som mörkhyade rapporteras få mediciner för sin diagnos. Liknande resultat fann Rowland, Umbach, Sandler, Stallone, Naftel & Bohlig (2002) i sin studie som gjordes i North Carolina, USA. Av de barn som har diagnosen ADHD medicinerades 11 % pojkar och 3 % flickor. De fann även etniska skillnader där 9 % av de som medicinerades var vita i jämförelse med 5 % mörkhyade. Att pojkar medicinerades i högre utsträckning än flickor stämmer även överens med forskning i Sverige. I en statistisk analys som Hjern (2010) gjort fann han att flickornas procent för antalet som får medicin för ADHD är 0.29 % jämfört med pojkarnas på 1.06 %.

I studien som Hjern (2010) gjorde fann han även att olika faktorer påverkar om barn som har diagnosen får medicin eller inte. Om modern har låg utbildning, barnet lever med endast en av sina föräldrar eller om familjen lever på socialbidrag fick till följd att barnen medicinerades mer än andra. Dessa socioekonomiska faktorer, speciellt moderns låga utbildningsnivå, har inverkan på om barn med diagnosen ADHD får medicinering eller inte.

Skolkuratorns position i skolan

I Kottman & Roberts (1995) studie har föräldrar till barn med ADHD tillfrågats om olika alternativ för att minska den stress och ångest många av föräldrarna har. Det som tydligast

framkommer i studien är att skolkuratoren bör vara mer central och behjälplig på olika vis. Föräldrarna i studien ansåg också att skolan och skolpersonalen var det mest negativa inslaget, de som inte tillräckligt bra hjälpte deras barn som har ADHD. Föräldrarna menar att skolkuratoren kan sätta samman föräldragrupper för de som har barn med ADHD, dels för att utbyta erfarenheter och dels för att öka förståelsen om diagnosen. Varför Kottman & Robert (1995) lyfter fram skolkuratoren som den centrala personen är därför att han eller hon är länken mellan föräldrar, lärare, eleven, psykiatrin och andra aktörer. Liknande resultat har Bluma (2003, s. 146) kommit till då hon studerat tonåringar som har diagnosen ADHD. Den mest effektiva och hjälpsamma lösningen för de elever som har diagnosen ADHD är att det finns ett *multimodalt team* (min kursivering). I teamet ingår elevens lärare och personal på skolan som har kontakt med eleven. Det handlar om att kunna kommunicera sinsemellan men även att kunna ge information till både eleven, andra i personalen och föräldrar. I mötet mellan teamet och eleven, och när teamet har egna möten, finns möjlighet att reda ut olika problem, ta itu med känslor och utveckla en strategi för en lyckad skolgång. Det krävs att alla delar av elevens liv struktureras för att kunna nå mål och få betyg i skolan (a.a.).

Sammantaget framkommer det i forskningen att skolkuratorer bör arbeta med att öka förståelsen kring diagnosen ADHD hos både föräldrar, elever och lärare (Kottman & Robert, 1995). De bör även hjälpa till att skapa en bra relation mellan lärare, elever och föräldrar när det gäller undervisning, prestationer och elevens inlärningsförmåga. Samtidigt menar Webb & Myrick (2003) att skolkuratoren ska hjälpa elever att förstå och hantera sina beteenden och relationer till andra för att de ska kunna uppnå sina mål och betyg i skolan. Bowley & Walther (1992) konstaterar att trots att skolkuratorer inte har tid att enskilt arbeta med varje elev som har diagnosen ADHD så kan gruppsamtal vara bra för att öka självkänslan, den sociala kompetensen och för att förstå och handskas med impulsiviteten som orsakar problem för att nå skolresultaten.

För att skolkuratorerna ska kunna arbeta med elever som har diagnosen ADHD är det av stor vikt att de förstår de svårigheter som elever kan ha i skolan på grund av sin diagnos och att det sociala livet kan te sig mer komplicerat än för andra (Schwiebert, Sealander & Dennison, 2002). Vidare menar Schwiebert m.fl. (2002) att de bör vara uppdaterade inom forskningsvärlden för att kunna ge elever rätt stöd och information. De syftar på metoder som skolkuratoren kan använda i sitt arbete men även metoder som kan vara behjälpliga för eleven för att förstå och strukturera sin vardag. Detta stödjer även Bowley & Walther (1992) som menar att elever som har ADHD men inte skapar problem i klassrummet eller uppmärksammas på annat sätt kan hamna i skuggan. Det krävs då att skolkuratoren har

kunskap om hur diagnosen ter sig för att kunna nå även de elever som inte stör i klassrummet. Det är viktigt att skolkuratoren kan se dem då dessa elever kan ha det jobbigt emotionellt eller problematiskt på andra vis utan att uppvisa tecken på hyperaktivitet (a.a.).

I en svensk doktorsavhandling har Backlund (2007) funnit att det finns flera faktorer som avgör om en skola har en skolkurator att tillgå. Det handlar bland annat om vilket behov som anses behövas för eleverna och beroende på vilka åldrar eleverna på skolan har (a.a. s. 281). Det ser väldigt olika ut för hur många elever en skolkurator på heltid har hand om i olika kommuner (Socialstyrelsen, 2010). Flera studier som gjorts uppger att skolkuratorer och annan personal inom elevhälsan upplever tidsbrist (Backlund, 2007; Bowley & Walther, 1992; Kottman & Robert, 1995; Socialstyrelsen, 2009 och 2010). Backlund (2007, s. 206f) fann att skolkuratorns främsta uppgifter innebär att ge insatser. Dels ges insatser till enskilda elever i form av samtal med eleven själv, föräldrar och socialtjänst, där eleven enligt Backlund får minst tid. Den andra delen av insatserna är att stötta lärare och samarbeta med annan personal på skolan.

Teori - gräsrotsbyråkraten

För att kunna tolka de resultat som framkommit är det av vikt att ha kunskap om hur skolan fungerar. Lundström och Sunesson (2006, s. 184) menar att det sociala arbetet som sker inom organisationer till större eller mindre delar är byråkratiska. Ofta får fördelningar av resurser och makt stå vid sida med vilka förväntningar och samhällsnormer som råder i samhället (a.a., s. 185). Det innebär att det finns bestämda regler och lagar för hur organisationer ska arbeta för att utföra politiska beslut eller nå mål (a.a. s. 187). Som Johansson (1992, s. 35) beskriver det finns det en inre och yttre aspekt på organisationen. Den inre aspekten speglar det som sker inom organisationen och dess arbetsfördelning. Den yttre aspekten visar på organisationens koppling till samhället, vilka verksamhetsområden som är till förfogande (a.a.). När man ser på organisationen skola är den uppbyggd genom att Riksdagen stiftar om skollagen, Regeringen bygger på skollagen med läroplaner och förordningar och Skolverket fattar beslut om kunskapskraven på grundskolan (Larsson, 2011, s.167). Det är kommunen som ansvarar över budget och prioriteringar och rektorerna på specifika skolor beslutar om det pedagogiska arbetets samordning och ledning, personalens kompetensutveckling och särskilt stöd för elever (a.a. s. 168). Denna fördelning visar tydligt den hierarkiska pyramid som byråkratin är symbolisk för (Premfors, Ehn, Haldén & Sundström, 2003, s. 26). Den person som arbetar i botten av pyramiden – närmast eleven – kallas för gräsrotsbyråkrat (a.a.).

s. 42). Gräsrotsbyråkrat är en svensk översättning av ”street-level bureaucrats” som Lipsky är upphovsman till (Johansson, 1992, s. 16). Det som kännetecknar en gräsrotsbyråkrat är att han eller hon har direktkontakt med medborgare i sitt arbete och även har ett handlingsutrymme när det gäller att utföra själva arbetet (a.a.). Det har skett en skiftning historiskt om hur arbetet bör gå till. Tidigare handlade det om att strikt följa de lagar och regler som fanns förordnade, medan det idag ges stort utrymme för klientens intressen och det finns möjlighet att använda sitt eget sunda förnuft (a.a. s. 17).

Metod och material

I detta avsnitt kommer studiens framväxt att presenteras och även val av metod och teori samt etiska överväganden i studien. Hur urvalet skett, hur bortfallet har minimerats och hur stark studien validitet och reliabilitet är finns också beskrivet.

Tillvägagångssätt

För att få en bättre uppfattning om skolkuratorers arbetssätt specifikt riktat till barn och unga med ADHD valdes metoden enkät. Det finns totalt 31 skolor i de två kommunerna som studien genomförts i och att intervjua alla skolkuratorer som är kopplade till skolorna skulle ta för lång tid. Enkäten (se bilaga nr 2) är webbaserad eftersom det är ett lättillgängligt sätt att utforma och att skicka ut och - även mer kostnadseffektivt i jämförelse med pappersenkäter och tillhörande svarskuvert. Med enkäter undgår man att få en intervjuareffekt och det är lättare att anpassa en enkät efter respondenters behov (Bryman, 2002, s. 146f). Intervjuareffekten grundar sig i intervjuarens egenskaper – kön, bakgrund och socio-ekonomisk status – som kan påverka respondenten att svara eller inte svara på frågorna som ställs (a.a. s. 140f).

För att nå respondenterna har i första hand kommunernas hemsidor använts för att få fram telefonnummer och mailadress till skolkuratorerna. För de skolor där det inte tydligt framgick om det fanns en skolkurator knuten till skolan ringdes ett telefonsamtal till den administrativa avdelningen eller skolans sjuksköterska för att nå fram till skolkuratoren.

Det teoretiska verktyget, gräsrotsbyråkraten, har inte varit utgångspunkt för denna studie utan har under litteratur- och forskningssökningen framkommit som ett lämpligt verktyg för att kunna tolka resultaten tillsammans med tidigare forskning.

Urval

Det finns både förskolor, grundskolor, gymnasieskolor och andra högre utbildningsinstanser i varje kommun. Då många elever med diagnosen ADHD är i de yngre åldrarna dock inte förskoleålder (det är då ADHD symptomen uppmärksammas) så valdes i denna studie att fokusera på grundskolorna i kommunerna. Lidingö kommun valdes genom ett icke-sannolikhetsurval där bekvämlighetsurvalet (Bryman, 2002, s. 114f) gjorde att den valdes då Svenska Dagbladet (2013) skrivit ut denna kommun som en med högst utbildningsnivå i artikeln och få medicinerade barn som har diagnosen ADHD. Nynäshamns kommun valdes också den genom ett icke-sannolikhetsurval, mer bestämt bekvämlighetsurval (Bryman, 2002, s. 114f), genom att titta på den karta som Svenska Dagbladet (2013) visade över de kommunerna med lägst utbildningsnivå och flest antal medicinerade barn.

För att få en bättre förståelse kring skolkuratorernas arbetssätt och med en förhoppning om att kunna generalisera resultaten till andra kommuner i Stockholms län har samtliga skolkuratorer i de två utvalda kommunerna erbjudits att delta i studien. Urvalet att erbjuda alla skolkuratorer sin medverkan i studien var en önskan om att få tillräcklig empiri utifall ett bortfall skulle ske. Totalt arbetar det 11 skolkuratorer i de två kommunerna.

Enkätutformning

Följebrevet (se bilaga 1) som både var enkätens första sida och som skickades med som meddelande i det mail med enkätlinken respondenterna fick, innehöll viktiga delar om studien (se bilaga 1). Följebrevet har med hjälp av Brymans (2002, s. 131) råd innefattat en beskrivning av studiens forskare, att studien är för ett examensarbete och syftet med studien. Vidare har respondenten informerats om att det är frivilligt att delta, att uppgifterna som han/hon lämnar endast är till studiens syfte och om det uppstår frågor om och/eller kring enkäten har respondenterna fått kontaktuppgifterna till studiens forskare (a.a.).

För att få så många som möjligt av respondenterna att svara på enkäten har läsbarheten ökats genom att dela in enkäten i teman (Ejlertsson, 2005, s. 97). Detta har gjorts genom att först låta respondenten svara på bakgrundsfrågor som rör den kommun och skola han/hon är verksam inom och frågor om sig själv. Därefter följer två teman som är utformade för att nå studiens syfte och har operationaliserats från studiens två frågeställningar. Operationalisering innebär att man bryter ner problemområdet, en frågeställning, till mindre frågor som går att använda i en enkät (a.a. s. 39ff). T.ex. har första frågeställningen om hur skolkuratorers arbetssätt ser ut operationaliserats till frågor som: vad är utmärkande i ditt arbete med elever som har ADHD, finns det en handlingsplan för det arbetet och samarbetar du med personal

och andra aktörer kring dessa elever – hur? Genom att på detta sätt bryta ned de två breda frågeställningarna för studien syfte till konkreta frågor att använda i enkäten har en operationalisering gjorts (a.a. s. 46f).

Enkäten består till största del av öppna frågor vilket ger respondenten utrymme att besvara frågan med egna ord och det som för respondenten anses som viktigt kommer fram (Bryman, 2002, s. 158). Nackdelen med öppna frågor är att det är tidskrävande för respondenterna och att kodningen av svaren kan ta tid (a.a.). I början av enkäten fanns ett antal bakgrundsfrågor där respondenten antingen fick kryssa i ett alternativ och skriva in den siffran för varaktigheten i yrket och sin utbildning, så kallade slutna frågor (a.a.).

Etiska överväganden

Vetenskapsrådets forskningsetiska principer bör beaktas i all form av forskning. Det finns fyra krav som är att föredra när man ska dela ut enkät för att samla empiri. Det första kravet är *informationskravet* och syftar till att respondenten ska bli informerad om studien syfte. Respondenten ska också få veta att det är frivilligt att delta och att avbryta sin medverkan när som helst under studien om så önskas. *Samtyckeskravet* ämnar få respondentens godkännande till att använda dennes svar på enkäten i studien. *Konfidentialitetskravet* är till för respondentens identitet, den syftar till att skydda känsliga uppgifter som namn och personnummer om de personer som delgivit samtycke att delta i studien. Avslutningsvis finns *nyttjandekravet*, det innebär att material som ges av respondenten till studiens syfte endast ska användas för detta (Ejlertsson, 2005, s. 29f). Trots att det i Lag (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor framkommer i 2 § att lagen inte gäller examensarbeten, har det i studien tagits hänsyn till det som framkommer i 4 §. Där står det att studien ska använda sig av en metod som inte utgör en risk för att forskningspersonen kommer till skada.

För att uppnå Vetenskapsrådets forskningsetiska principer och för att inte försätta respondenten i skada har respondenterna genom följebrevet till enkäten fått information om studiens syfte, att han/hon frivilligt deltar och får avbryta sin medverkan efter att den påbörjats. I följebrevet framgick det även att genom att lämna svar på enkäten ger respondenten sitt samtycke till att materialet används i studien. På samma sätt framgår det även i följebrevet att svaren som respondenterna lämnar endast kommer att användas för studiens syfte. Då respondenterna inte behöver namnge sig i enkäten ökar säkerställandet av att respondenten får den konfidentialitet som krävs men detta framgår även i följebrevet, att inga namn kommer att lämnas ut och materialet kommer efter det att uppsatsen fått godkänt att raderas. För att i ett ytterligare led motverka att det går att härleda till vilken skolkurator

som lämnat vilket svar kommer inte skolornas namn heller att nämnas i uppsatsen utan refereras till som t.ex. YX, där Y står för kommunen och X står för en siffra som skolkuratorerna blivit tilldelade för att kunna urskilja olika svar.

Bortfall

För att minimera ett internt bortfall, att respondenter inte vill svara på frågor i enkäten, är samtliga frågor ”obligatoriska”(Ejlertsson, 2005, s.25f). Det vill säga att för att gå vidare till nästa fråga måste nuvarande fråga besvaras. Ett externt bortfall syftar till de respondenter som inte har möjlighet eller inte vill delta i studien. För att uppnå ett så minimalt externt bortfall som möjligt rekommenderas det att en påminnelse skickas ut till respondenterna (Ejlertsson, 2005, s. 25f). Respondenterna till denna studie har efter en vecka efter att de mottagit ett mail om att delta i studien fått en påminnelse om att just deras medverkan är viktig, detta för att minska bortfallet. Därefter ringdes de skolkuratorer upp som inte besvarat enkäten och blev tillfrågade att svara på frågorna via telefon. Enkäten har förhållit sig till 15 frågor, detta för att öka att möjligheten att fler kan svara på enkäten då den endast uppskattas ta cirka 10-15 minuter att besvara.

Av de 11 skolkuratorer som tillsammans arbetar i de två kommunerna var det endast två som inte deltog i studien. Av de nio som besvarat enkäten har tre skolkuratorer lämnat ofullständiga svar och dessa tre har valt att vänta med resterande frågor vid frågan på sidan 4 (se bilaga 2). De ofullständigt besvarade enkäterna kommer att presenteras i resultatdelen då detta är användbart för studiens syfte. Detta ger en svarfrekvens på, om man endast räknar bort bortfallet: $9/11=0,81$, vilket är 81 %. Vidare menar Mangione (1995, i Bryman, 2002, s. 148) att svarsprocent mellan 70-85 % är *bra*.

Validitet

Validiteten fångar upp om studiens enkätfrågor verkligen har utformats för att mäta det den säger sig mäta (Bryman, 2002, s. 88). Ytvaliditet innebär att forskaren till studien ber en eller flera personer att kontrollera om en viss fråga verkligen syftar till det man vill veta (a.a. s.89).

Denna studies enkätfrågor har omarbetats i flera steg för att forma frågorna på ett sådant sätt för att få de svar frågan är tänkt att mäta. Till hjälp har handledare och läsgruppskollegiers åsikter och synpunkter använts för att säkerställa att frågan är ställd på ett sätt som den syftar. Detta innebär att validiteten hamnar på en god nivå.

Reliabilitet

När man pratar om reliabilitet i en kvantitativ forskningsstudie syftar man till om studien har en god stabilitet (Bryman, 2002, s. 86). Med stabilitet menas att om studien görs om på nytt och respondenternas svar skiljer sig minimaliskt från föregående studie så har den en hög stabilitet, vilket ger en god reliabilitet för studien (a.a.). Reliabiliteten ser till om de mått och mätningar som gjorts i studien är pålitliga (a.a.). För att studien ska ha en god reliabilitet är den interna reliabiliteten viktig att belysa. Intern reliabilitet syftar till studiens resultat, om hur enkätsvaren på de öppna frågorna har kategoriserats och tematiserats (a.a.).

Denna studies reliabilitet förhåller sig till en relativt god nivå. Detta för att om studien gjordes på nytt i samma kommuner skulle svaren vara snarlika eftersom det inte ter sig ske någon stor förändring på det området inom en snar framtid. Den interna reliabiliteten har stärkts av att studiens empiriska material tydligt har förklarats när det gäller tematisering och kategorisering av respondenternas svar samt att det endast är en forskare som har bearbetat empirin vilket minskar risken för en försvagad reliabilitet.

Litteratur och källkritik

För att finna relevant forskning till studiens ämne har två databaser använts – Academic Search Premier och SOCIndex. Ord som använts för att söka artiklar var school counselor, ADHD, school och medication i olika kombinationer. Detta för att sökningar på enbart school och ADHD gav 4144 stycken träffar i Academic Search Premier och för samma ord i sökningen i databasen SOCIndex gav 475 stycken träffar. Även sökningen på orden school ADHD medication gav i Academic Search Premier 644 stycken träffar och i SOCIndex 84 stycken träffar. Sökfrasen som användes för att finna tidigare forskning till denna studie var school "ADHD medication" samt kriteriet att de var "peer reviewed" och i "fulltext" - och detta gav antalet 21 stycken i Academic Search Premier och 2 träffar i SOCIndex. Därefter lästes samtliga sammanfattningar för att urskilja de som har relevans för denna studie.

För att hitta relevant litteratur till studien har Ersta Sköndals Högskolas bibliotekskatalog använts och även databasen LIBRIS. Ord som användes vid sökningarna var ADHD, barn, skola, kurator, skolkurator, medicinering, elevhälsa och elevhälsoteam.

Studien har haft stor hjälp av forskningens och litteraturens referenslistor för att finna det som är relevant för ämnet.

Då det i Sverige inte har forskats på skolkuratorers arbete specifikt riktat till elever som har diagnosen ADHD har främst den internationella forskningen fått illustrera kunskapsläget. I

den forskning som använts för studien arbetar skolkuratorerna på liknande sätt som de gör i Sverige.

Resultat

För att få en tydlig förståelse av hur skolkuratorer arbetar med elever som har diagnosen ADHD har respondenternas svar kategoriserats och presenteras under tre olika teman som framkommit. Först kommer skolkuratorernas bakgrundsinformation att presenteras under rubriken *Respondenterna* följt av tema *Individanpassat arbete*, därefter *Samarbete med andra* och slutligen tema *Resurser*. Citaten som redovisas i resultatdelen kommer avslutas med bokstaven L för skolkuratorer som är verksamma i Lidingös kommun och N för dem som är verksamma i Nynäshamn.

Respondenterna

I Nynäshamns kommun finns det 11 grundskolor varav en är privat aktör. Den privata aktören har ingen fast skolkurator utan hyr in vid behov. På de 10 kommunala skolorna är två helt utan skolkurator och resterande åtta delar på fyra skolkuratorer. Fördelningen av skolorna mellan skolkuratorerna skiljer sig markant – en skolkurator uppger att denne ansvarar för fyra skolor medan en annan uppger att denne endast har ansvar över en skola. Könsfördelning är jämt fördelad och medelåldern är 48 år. Tre skolkuratorer har socionomutbildning och en är utbildad till fritidspedagog och behandlingsassistent. Medelvärdet för hur länge skolkuratorerna arbetat är 12,2 år, nämnvärt är att en skolkurator har 30 års erfarenhet av yrket och en har nyligen påbörjat sin tjänst som skolkurator.

På Lidingö finns 20 grundskolor och av dessa är sex stycken under en privat utförare. Av de sex privata skolorna har endast två skolkuratorer som är knuten direkt till skolan, de andra skolorna hyr in vid behov. Av de 14 kommunala skolorna är det tre stycken skolor som inte har en skolkurator utan hyr in vid behov. På de resterande 11 kommunala skolorna arbetar för tillfället 5 skolkuratorer. Antalet skolor som skolkuratorerna är verksamma inom är mellan 3-5. Endast kvinnliga skolkuratorer arbetar i denna kommun och medelåldern är 33,8 år. Alla kuratorer har en socionomutbildning som grund – en har en magister examen i socialt arbete och en utbildar sig i psykoterapi, steg 1. Medelvärdet för antal år som skolkuratorerna varit verksamma i yrket är 9,4 år. Två av skolkuratorerna har 14 år eller längre erfarenhet medan resterande tre varierar mellan ett halvår till 5 år.

Av de nio enkäter som har besvarats helt eller delvis är majoriteten skolkuratorer aktiva inom de kommunala skolorna, 77 %, och ingen av de nio deltagarna har en arbetsbeskrivning

eller handlingsplan, specifikt riktad till elever med diagnosen ADHD, att arbeta efter. Anmärkningsvärt är att de tre skolkuratorer som valt att endast delvis besvara enkäten har alla avbrutit medverkan på samma ställe i enkäten – vid frågan om de har en arbetsbeskrivning/handlingsplan att arbeta efter. En av dem som avbröt medverkan i enkäten skickade även ett personligt mail där denne förklarade svårigheter med att svara på resterande frågor för att det inte finns någon arbetsbeskrivning/handlingsplan. Vid en senare telefonkontakt med respondenten stod denne fast vid att inte fortsätta sin medverkan då tiden inte fanns och för att informationen inte kunde ges på ett korrekt sätt på grund av avsaknaden av arbetsbeskrivning/handlingsplan.

Individanpassat arbete

Som nämndes i slutet av föregående avsnitt uppger alltså samtliga skolkuratorer att de inte har någon specifik arbetsbeskrivning eller handlingsplan för hur de ska arbeta med elever som har diagnosen ADHD. Det framkommer att arbetet sker efter elevens problematik, att det är individanpassat för alla, oavsett om eleven har en diagnos eller inte.

Finns ingen handlingsplan. Agerandet omkring elever med ADHD varierar beroende på elevens stödbehov (L1).

Arbetet med elever som har diagnosen ADHD sker oftast i samtal där skolkuratoren tillsammans med eleven arbetar fram möjliga lösningar och skapar förståelse kring eleven för att hjälpa honom/henne att få struktur i skolan. Endast två av de sex skolkuratorer som fullföljde enkäten anser sig ha fått en större kunskap om diagnosen ADHD och hur diagnosen kan påverka elever i skolan genom att fler barn och unga diagnostiseras. Resterande fyra anser inte att den ökade diagnostiseringen haft någon inverkan på deras arbete.

Det som är positivt med fler elever med diagnos är att lärare och annan personal i och med detta har fått mer kunskap och kan möta eleverna på ett bättre sätt (N2).

Det mest tydliga i skolkuratorernas svar är att de upplever att det finns många svårigheter i arbetet med elever som har diagnosen ADHD. En svårighet som skolkuratorer upplevde är att eleven som har diagnosen ADHD ofta hamnar i konflikter med andra elever och lärare. När sedan eleven kommer till skolkuratoren för samtal är det ofta svårt att nå fram eleven. De upplever att elevens svårighet att vara uppmärksam och kontrollera impulser både försvårar själva samtal och att eleven har svårt att se sin egen problematik.

En svårighet kan vara att eleven har svårt att se och känna in sin del (L2).

Svårigheten som jag ser det, är att de ofta hamnar i konflikter (L1).

Svårigheten med impuls kontroll och koncentration gör att samtal inte är lika lätt att hålla (N1).

Samarbete med andra

Skolkuratorernas främsta samarbete innebär att de i dialog med berörd mentor, lärare, special lärare och eventuell elevassistent om en elevs problematik och möjliga lösningar. Skolkuratorerna stöttar och samtalar även med personalen kring stödbehov som eleven har och om hur dessa stöd bör utformas. Rektorn är alltid med i samarbetet om det kräver mer drastiska åtgärder eller vid småkonferenser om enskilda elever. Skolkuratoren samarbetar även nära med annan personal som tillhör elevhälsoteamet, den mest framträdande i skolkuratorernas svar är skolsköterskan och specialpedagogen.

Jag samarbetar med pedagoger, skolsköterskan, specialpedagoger, rektor och sist men inte minst föräldrarna (L1).

Vissa av skolkuratorerna har nära samarbete med den berörda elevens föräldrar medan andra har en mer sporadisk och vid behov kontakt med föräldrarna. Samarbete med barn och ungdomspsykiatri sker ofta under en utredning och direkt efter att utredningen är klar, därefter brukar samarbetet klinga av. Dock menar skolkuratorerna att samarbetet sker – att de har möjlighet att rådfråga och be om åsikter vid speciella tillfällen. Nämnvärt för detta tema är att en av de sex skolkuratorer som har besvarat frågan anser att de inte sker något unikt samarbete endast för att en elev har diagnosen ADHD.

Med föräldrarna sker samverkan individuellt eller via elevhälsokonferens då rektor deltar (L1).

Det kan vara barnläkarmottagningen eller Prima barn- och ungdomspsykiatri, ofta är det i samband med utredning och ibland möten efter för handledning till skolan (N1)

Resurser

Skolkuratorernas främsta brist på resurs är tid. De önskar mer tid för att kunna utföra sitt arbete, att kunna ha en mer stadig och kontinuerlig kontakt med den elev som har diagnosen ADHD. De saknar även resursen pengar då detta skulle kunna leda till att fler skolkuratorer

kan anställas, vilket skulle resultera i skolkuratorerna har ansvar för färre skolor vilket leder till mer tid per elev.

Min önskan är alltså mera resurser i form av pengar till skolan att anställa en kurator per skola på åtminstone halvtid (L2).

Samtidigt menar skolkuratorerna att det krävs mer kunskap om och hur diagnosen yttrar sig, inte enbart för att öka kunskapen hos skolkuratorerna själva utan också för annan personal som är verksam inom skolan. Det framkommer att de vill ha mer kunskap om vilka strategier som är lämpliga i samtal och vilket förhållningssätt som är önskvärt. Detta för att skolkuratorerna vill bli bättre på att stötta eleverna som har diagnosen ADHD och att en bättre förståelse om och kring diagnosen skapar ett gemensamt förhållningssätt i personalgruppen.

Kompetensutveckling och MASSA tid för att arbeta med detta i hela personalgruppen – det är ju ett löpande arbete som det behövs lägga massor av krut på – räcker inte med nån enstaka kurs eller utbildningsdag (N2)

Analys

Här presenteras analysen av de resultat som respondenterna gav via enkäten. Analysen kommer att presenteras på liknande vis som resultatdelen gjordes genom att använda underrubrikerna individen, samarbetet och resurser.

Individen

Skolkuratorerna är ense om att det sker ett individanpassat arbete, att elevernas problematik eller orsak till mötet är det som avgör hur de ska arbeta. Detta stämmer överens med vad Backlund (2007) fann i sin avhandling om elevården i grundskolan – att skolkuratorer arbetar för det mesta med samtal om och kring enskild elev. Av den kunskap som finns om diagnosen ADHD och hur den kan ge sig i uttryck hos barn och unga är det förståeligt att skolkuratorerna upplever svårigheter med arbetet. Intressant är att skolkuratorer i Nynäshamn upplevde samtalen med eleverna som svåra på grund av koncentrationssvårigheter hos eleven medan skolkuratorer på Lidingö såg svårigheter utanför samtalet. Lidingös skolkuratorer anser att det är svårt att implementera strategier i elevers vardag och att eleven ofta försätter sig i konflikter och andra problematiska situationer. Eftersom oron för konflikter är ett område som skolkuratorerna framhäver i sina svar kan det vara ett tecken på att de känner att de inte kan ge tillräckligt med hjälp och stöd till de elever som behöver det. Webb & Myrick (2003) visar att konflikter är ett resultat av bristande stöd och hjälp, att elever kan bli utåtagerande och

aggressiva i situationer som de inte lärt sig hantera. Det är möjligt att dra liknelsen till skolkuratorerna på Lidingö, att de inte tycker sig kunna ge det rätta stöd och hjälp som eleverna faktiskt behöver. En annan förklaring till att skolkuratorerna upplever sig otillräckliga kan ligga i deras position i organisationen. Då skolkuratoren är längst ner i en hierarkisk skolpyramid kan han eller hon inte ta beslut om vidareutbildning (Premfors, Ehn, Haldén & Sundström, 2003). Sådana beslut tas av rektorn och då krävs även att kommunen avsatt pengar för att kunna vidareutbilda personal på skolorna (Larsson, 2011).

Om man ställer skolkuratorernas svar tillsammans med antalet barn och unga som medicineras i respektive kommun borde det falla mer naturligt att det borde vara ombytta roller. Eftersom eleverna i Nynäshamn får mer medicinering än eleverna på Lidingö borde samtalen med skolkuratorerna inte ses som speciellt svåra då medicinen hjälper eleven att behålla fokus i nuet – att ADHD-symptomen är mildrare. Lidingös skolkuratorer verkar ha mer oro för eleverna, att de ska hamna i svåra situationer, detta kan vara ett led i att skolkuratorerna faktiskt inte tycker sig nå fram i samtalen, precis som Nynäshamns skolkuratorer. Ser man till de socioekonomiska faktorer så är en moders låga utbildning en faktor som ger en högre medicinering hos barn (Hjern, 2010). Då Nynäshamn har dubbelt så många barn som medicineras för ADHD än på Lidingö är det ett möjligt antagande att fler mödrar med låg utbildning finns i Nynäshamn än på Lidingö. Vilket leder till att det troligtvis finns fler hushåll som har försörjningsstöd (Hjern, 2010). Detta borde skapa en större oro hos Nynäshamns skolkuratorer då förutsättningar för eleverna är sämre än på Lidingö. En annan tolkning av den oro som framträder är hur samhället ser på skolkuratoren. Gräsrotsbyråkraten arbetar som nämnts tidigare inom en organisation där den yttre aspekten speglar organisationens koppling till samhället (Johansson, 1992). Det är alltså möjligt att skolkuratorerna ses på olika sätt i Nynäshamn och på Lidingö. Det kan vara så att Lidingös skolkuratorer har större press från föräldrar och annan personal än i Nynäshamn, vilket i sin tur då resulterar i en känsla av att inte kunna göra tillräckligt för eleverna med ADHD-diagnos.

Det är möjligt att saknaden av arbetsbeskrivning eller handlingsplan gör att skolkuratorerna inte upplever sig tillräckliga i sitt arbete med elever som har diagnosen ADHD. Saknaden av arbetsbeskrivning eller handlingsplan ligger över skolkuratorns makt. Det är högre upp i hierarkin som sådana beslut fattas där närmsta beslutfattare är rektor som kan råda över hur särskilt stöd till elever ser ut (Larsson, 2011). Vidare så sker mer lagbundna och fast regler kring hur arbetet i skolorna ska se ut i skolverket och på regeringsnivå (a.a.). Det kan vara så att skolverket och regeringen inte anser att en specifik arbetsbeskrivning för

hur arbetet med elever som har diagnosen ADHD behövs. Utan att det är upp till rektorn att bestämma hur personalen på skolan ska arbeta med eleverna som behöver särskilt stöd. Samt att man förlitar sig på skolkuratorns fria handlingsutrymme att handla på eget tycke i sitt arbete, varpå en arbetsbeskrivning inte är nödvändig. Oavsett förklaring är det kanske bra om gräsrotsbyråkratens oro skickas vidare uppåt i pyramiden om en förändring önskas.

En annan tolkning av varför Lidingös skolkuratorer är mer oroliga kan vara att de inte känner sig räcka till och faktiskt önskar att fler elever hade medicinering. Socialstyrelsen (2002) menar att medicinering av ADHD är en sista utväg efter det att alla lämpliga resurser prövats utan resultat. Det kan vara så att skolkuratorerna på Lidingö har de rätta resurserna och kan ge stöd och hjälp som faktiskt fungerar och att de träffar eleverna oftare vilket skapar en relation mellan eleven och skolkuratoren. Denna oro kan ha skapats i att skolkuratoren har en god relation till eleven och att han/hon bara önskar eleven gott. Denna goda relation kan ha uppkommit då skolkuratoren använt sig av sitt fria handlingsutrymme som gräsrotsbyråkrat (Johansson, 1992). Det är möjligt att handlingsutrymmet öppnar för skolkuratoren att vara mer personlig i samtalen istället för att strikt tänka på hur och vad som ska uppnås i form av regler högre upp i hierarkin (Larsson, 2011).

Samarbetet

De som skolkuratorerna samarbetar mest med inom skolan är berörda lärare. Därefter samarbetar skolkuratorerna med specialpedagoger, rektor och andra inom elevhälsoteamet. Då alla skolkuratorer besvarat frågan om samarbetet och angett samma grupper kan detta förstås genom att det finns bestämmelser för hur de ska arbeta inom skolan. Regeringen och Skolverket har bestämt vilka kunskapskrav eleverna ska uppnå och vilka förordningar som ska gälla vilket genomsyrar ner till den tjockare delen av pyramiden som skolkuratorerna befinner sig i (Larsson, 2011). Trots att det inte finns någon speciell arbetsbeskrivning specifikt till eleverna som har diagnosen ADHD är det troligt att samarbetet med annan personal finns i skolkuratorns allmänna arbetsbeskrivning.

Samarbetet utanför skolan är av skild karaktär om man jämför kommunerna. Lidingös skolkuratorer anger föräldrarna som den viktigaste samarbetsparten kring elever som har diagnosen ADHD. Och föräldrarna nämns i flera svar som en möjlighet och viktig faktor i deras arbete. Nynäshamns skolkuratorer har angivit barn- och ungdomspsykiatrien som deras främsta samarbetspartner utanför skolan. I de svar som lämnats framkommer föräldrarna endast då skolkuratoren behöver ett samtycke för att kontakta barn- och ungdomspsykiatrien eller att det kan vara problematiskt att få eleven att komma på möten när föräldrarna önskat

det. Det kan vara så att valet av samarbetspartners utanför skolan grundar sig i de förväntningar som samhället har på skolan (Lundström & Sunesson, 2006). I Lidingös kommun kan förväntningarna vara att föräldrarna är de som ”ska” vara mest engagerade när det blir problematiskt för ens barn i skolan och man vill inte blanda in myndigheter. I Nynäshamn kanske det är av en annan karaktär att man låter myndigheter och skola samarbeta eftersom det är deras expertområde. En annan möjlig förklaring till denna distinkta skillnad är att de elever som går i Lidingös skolor har mer engagerade föräldrar som vill finna lösningar i skolan utan att barnet ska behöva medicineras. Eller om man vänder på det, samarbetet med barn- och ungdomspsykiatrin sker främst för att fler föräldrar anser att medicinering av ADHD är det som hjälper, varpå skolkuratorerna samarbetar under utredningen för att kunna ge en helhetsbild av eleven. Det är även så att skolkuratorerna, som är gräsrotsbyråkrater, använder sitt fria handlingsutrymme på olika sätt (Johansson, 1992). Inom de regler som finns för hur skolkuratoren kan arbeta väljer han eller hon det som är till främsta fördel för elevens intresse.

Avslutningsvis är det av vikt att framföra hur frågan till skolkuratorerna ställts då det kan vara en anledning till att svaren skiljer sig så markant. Frågan löd ”om du samverkar med myndigheter eller andra aktörer kring elever som har diagnosen ADHD – vilka är de och hur ser det samarbetet ut?” Ord som *myndighet* och *andra aktörer* kan ha olika betydelser för olika personer. Det kan vara så att respondenterna tog fasta vid endast ett utav orden och besvarade sedan frågan. Även att föräldrar kanske inte ses som en annan aktör utan benämns med ett annat ord i Nynäshamns skolor.

Resurser

Den tid som skolkuratorer saknar och vill ha mer av, både till sitt arbete och för att öka sin kunskap om och kring diagnosen, är mest önskvärt hos Lidingös skolkuratorer. Det är även kuratorerna på Lidingö som vill att fler skolkuratorer anställs inom skolorna. Detta skulle kunna förklara den oro som skolkuratorerna känner för eleverna, att känslan av bristande tid hindrar dem från att kunna ge den hjälp och stöd som elever är i behov av. Tidsbrist är något som flera skolkuratorer under längre tid har påpekat som en brist (Backlund, 2007; Bowley & Walther, 1992; Kottman & Robert, 1995; Socialstyrelsen, 2009 och 2010). Det kan vara så att toppen i den hierarkiska pyramiden inte tar gräsrotsbyråkraterna (skolkuratorerna) brist på tid som en viktig åtgärd (Larsson, 2011). Skolkuratorerna i Nynäshamn önskar att elevhälsoteamet blir tajtare och att resurser kring specifika elever utvecklas. Endast en skolkurator i Nynäshamn önskar mer tid och kompetensutveckling. Intressant är att se till

antalet skolor skolkuratorerna är verksamma inom där de kuratorer som önskar mer tid har ansvar för 2-3 skolor i kommunen. De är ingen markant skillnad i kommunerna om man tar alla skolor och delar ut de till antalet skolkuratorer. I Nynäshamn finns totalt 11 skolor och fyra skolkuratorer vilket innebär ett snitt på 3,6 skolor per kurator. På Lidingö finns totalt 20 skolor och sju skolkuratorer och ger ett snitt på 3,5 skolor per kurator. En möjlig förklaring till att Lidingös skolkuratorer efterfrågar mer tid till sitt arbete är att det krävs mer av skolkuratorerna – eftersom fler elever med diagnosen inte har medicin kan de behöva mer stöd och hjälp för att nå mål och betyg i jämförelse med eleverna i Nynäshamn där fler elever får medicin. Backlund (2007) menar att fördelningen av personal ser olika ut på skolor beroende på de behov som finns och sett till de åldrar eleverna är i. Det kan vara så att behovet av att ha en skolkurator närvarande i skolan ökar och att de som finns högre upp i den byråkratiska hierarkin (Premfors, Ehn, Haldén & Sundström, 2003) inte ser det eftersom de är så långt bort från eleverna. Detta skulle kunna vara ytterligare en förklaring till att Lidingös skolkuratorer efterfrågar mer tid och fler kuratorer – eftersom de i större uträkning än Nynäshamns skolkuratorer måste ge stöd och hjälp till eleverna med diagnosen ADHD.

Slutsatser

Skolkuratorers arbete grundar sig i elevens problematik i och med skolan, inte på grund av diagnos. Ett tätt samarbete med personal på skolan och med föräldrar sker i Lidingös skolor. Nynäshamns skolkuratorer samarbetar även de med personalen på skolan och barn- och ungdomspsykiatri. Skolkuratorerna i båda kommunerna efterfrågar mer tid och kompetensutveckling för att kunna ge rätt stöd och hjälp till de elever som har diagnosen ADHD.

Diskussion

Syftet med denna studie var att undersöka hur skolkuratorer arbetar med elever som har diagnosen ADHD i två kommuner som skiljer sig åt gällande medicinering av ADHD. För att nå detta formulerades två frågeställningar, den första löd: hur ser skolkuratorers arbetssätt, riktat till barn och unga som har diagnosen ADHD, ut, och den andra löd: hur skulle skolkuratorer vilja att arbetet ser ut? Resultaten visar att skolkuratorer inte har någon arbetsbeskrivning eller handlingsplan för hur de ska arbeta med elever som har diagnosen ADHD och att arbetet är individanpassat för att möta den specifika problematik en elev kan ha. Skolkuratorerna i kommunerna arbetar på liknande sätt för vad som gäller inom

organisationen medan de yttre faktorerna som föräldrar och andra myndigheter skiljer sig. Där arbetar Lidingö - med färre antal medicinerade elever - mer med föräldrarna och Nynäshamn - där det finns fler elever med medicinering för ADHD - har samarbete med barn- och ungdomspsykiatri. Skolkuratorerna i kommunerna önskar mer tid och resurser för att bättre kunna arbeta med eleverna som har diagnosen ADHD och även mer kompetensutveckling. Skillnaden mellan kommunerna är att Lidingös skolkuratorer efterfrågar tiden och Nynäshamns kuratorer efterfrågar kompetensutveckling trots medelvärdet för antal skolor per skolkurator är densamma, ca 3,5 skolor var. Samtidigt kan skolkuratorns position inom organisationen variera, att det ser olika ut för gräsrotsbyråkraterna i de olika kommunerna. Detta då rektorer på skolorna bestämmer om de närliggande åtgärderna och kommunen om den ekonomiska kaka som tilldelas varje skola. Skolkuratorns position i skolan speglas även från den yttre omvärlden, d.v.s. att samhällets syn på en skolkurator kan variera markant i olika kommuner. Eftersom det ter sig olika i de två studerade kommunerna går resultaten inte att generaliseras till alla andra kommuner i Sverige.

De resultat som framkommit i denna studie stämmer till stor del överens med vad tidigare forskning kommit fram till. Det är samtalen som är det dominerande och det sker med elever, lärare och föräldrar. Att ha gruppsamtal med elever som har diagnosen ADHD som tidigare forskning visat på – att det stärker eleven men ökar också förståelsen om och hur diagnosen tar sig i uttryck för både skolkuratoren och eleven - är inget som tydligt har markerats i denna studie. För vidare forskning föreslås studier av gruppsamtal och dess effekter med elever som har diagnosen ADHD i skolor belägna i Sverige. Detta för att se om de positiva effekter av en lyckad skolgång och ett mer meningsfullt liv som framkommit hos eleverna i de amerikanska studierna även är fallet för svenska skolbarn. Vidare skulle forskning på ett organisatoriskt plan vara intressant för att få djupare förståelse kring hur den hierarkiska skolpyramiden formas och ter sig i bl.a. beslut och arbetsbeskrivningar.

Referenser

Litteratur

- Backlund, Åsa (2007). *Elevvård I grundskolan – resurser, organisering och praktik*. Rapport i socialt arbete, nr 121, Stockholms Universitet.
- Brante, Thomas (2006). Den nya psykiatrin: exemplet ADHD. I Gunilla Hallerstedt (red.). *Diagnosens makt. Om kunskap, pengar och lidande*. Göteborg: Diadlos
- Bryman, Alan (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber
- Ejlertsson, Göran (2005). *Enkäten i praktiken. En handbok i enkätmetodik* (2:a upplagan). Lund: Studentlitteratur
- Johansson, Roine (1992). *Vid byråkratins gränser. Om handlingsfrihetens organisatoriska begränsningar i klientrelaterat arbete*. Lund: Arkiv Förlag
- Larsson, Hans Albin (2011). *Mot bättre vetande. En svensk skolhistoria*. Malmö: SNS Förlag
- Lundström, Tommy & Sunesson, Sune (2003). Socialt arbete utförs i organisationer. I Anna Meeuwisse, Sune Sunesson & Hans Swärd (red.). *Socialt arbete – en grundbok*. Stockholm: Natur & Kultur
- Premfors, Rune, Ehn, Peter, Haldén, Eva & Sundström, Göran (2003). *Demokrati & byråkrati*. Lund: Studentlitteratur

Elektroniska referenser och forskningsstudier

- Bluma, Litner (2003). Teens with ADHD: The challenge of high school. *Child and Youth Care Forum*. Vol 36, issue 2, s. 137-158.
- Bowley, Barbara A. & Walther, Eleanor (1992). Attention deficit disorders and the role of the elementary school counselor. *Elementary School Guidance & Counseling*. Vol. 27, issue 1 s. 39-46
- Hjern, Anders (2010). Social adversity predicts ADHD-medication in school children – a national cohort study. *Acta Pædiatrica*. Vol. 99, s. 920-924.
- Kottman, Terry & Robert, Rhonda (1995). Parental perspectives on attention-deficit/hyperactivity disorder: how schoolcounselors can help. *School Counselor*. Vol. 43, issue 2, s. 142-150.
- Lavin, Paul (1991). The counselor as consultant-coordinator for children with attention deficit hyperactivity disorder. *Elementary School Guidance & counseling*. Vol. 26:2, s. 115- 120.
- LeFever, Gretchen B., Dawson, Keila V. & Morrow, Ardythe L. (1999). The Extent of Drug Therapy for Attention Deficit-Hyperactivity Disorder Among Children in Public Schools. *American Journal of Public Health*. Vol. 89, issue 9
- Rowland, Andrew, Umbach, David, Sandler, Dale, Stallone, Lil, Naftel A. Jack & Bohlig E. Michael (2002). Prevalence of Medication Treatment for Attention Deficit--Hyperactivity Disorder Among Elementary School Children in Johnston County, North Carolina. *American Journal of Public Health*. Vol. 92, issue 2
- Schwiebert, Valerie L., Sealander, Karen A. & Dennison, Jean L. (2002). Strategies for counselors working with high school students with Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder. *Journal of Counseling & Development*. Vol. 80 issue 1, s. 2-8.
- Socialstyrelsen (2002). *ADHD hos barn och vuxna*. PDF. Hämtad 2013-04-15
- Socialstyrelsen (2009). *Skolhälsovårdens metoder för att förebygga psykisk ohälsa – en nationell inventering*. PDF. Hämtad 2013-03-19
- Socialstyrelsen (2010). *Att mäta kvalitet i skolhälsovårdens/elevhälsans arbete med psykisk ohälsa*. PDF. 2013-03-19
- Svenska Dagbladet (2013). Pillerberget en klassfråga.
http://www.svd.se/nyheter/inrikes/pillerberget-en-klassfraga_7819140.svd Hämtat den 17

mars 2013.

Sveriges Skolkuratorers Förening (2011). Yrkesbeskrivning. En vägledning för skolkuratoren. PDF, hämtat 2013-05-02

http://www.skolkurator.nu/yrkesbeskrivning_for_skolkuratorer_2011.pdf

Webb, Linda D. & Myrick, Robert (2003). A group counseling intervention for children with attention deficit hyperactivity disorder. *Professional School Counseling*. Vol. 7, issue 2 s. 108-115

Lagtext

Lag (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor.

Skollagen (2010:800).

Bilagor

Bilaga 1 – Följebrev

Hej!

Jag heter Helena Vanhanen och studerar till socionom vid Ersta Sköndal Högskola. Nu i vår är det dags att skriva examensarbetet och jag har valt att fokusera på skolkuratorers arbete i Nynäshamns- och Lidingös kommun då kommunerna skiljer sig i antalet medicinerade barn och unga med diagnosen ADHD.

Syftet med uppsatsen är att beskriva skolkuratorers arbetssätt med barn och unga med ADHD.

Det är frivilligt att delta i studien och Du kan när som helst avbryta Din medverkan. De material som du lämnar via enkäten kommer endast att användas för studiens syfte och kommer efter att uppsatsen är godkänd att förstöras. Ditt namn kommer inte att skrivas ut i uppsatsen.

Har du frågor eller tankar kring studien är Du välkommen att kontakta mig.

Tack på förhand för din medverkan!

Vänlig hälsning Helena Vanhanen

Mail: Helena.vanhanen@student.esh.se

Telefon: 073-645 79 75

Bilaga 2 – Enkätfrågor

Sida 2

Arbetar du på en kommunal eller privat skola? *

Kommunal

Privat

Antal skolor du är verksam i som skolkurator *

stycken

Sida 3

Kön *

Kvinna

Man

Ålder *

år

Utbildning *

Varaktighet i yrket *

år

Sida 4

Finns det en arbetsbeskrivning/handlingsplan för hur du som skolkurator förväntas arbeta med elever som har diagnosen ADHD?

Om ja, hur lyder beskrivningen/handlingsplanen?

Vill du hellre och har möjlighet att maila din arbetsbeskrivning/handlingsplan - gör gärna det till helena.vanhanen@student.esh.se och skriv i svarsrutan om valt att maila den, tack! *

Sida 5

Vad är utmärkande i ditt arbete med elever som har diagnosen ADHD? *

Sida 6

Om du samarbetar med annan personal på skolan kring elever som har diagnosen ADHD - vilka är de och hur ser det samarbetet ut? *

Sida 7

Om du samverkar med myndigheter eller andra aktörer kring elever som har diagnosen ADHD - vilka är de och hur ser det samarbetet ut? *

Sida 8

Har ditt arbete med elever som har diagnosen ADHD påverkats av att fler barn och unga får diagnosen?

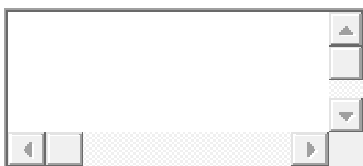
Om ja, på vilket sätt? *

Sida 9

Vilka svårigheter upplever du i ditt arbete med elever som har diagnosen ADHD? *

Sida 10

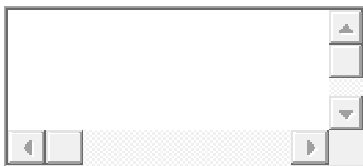
Vilka förbättringar anser du behöver göras i ditt arbetet med elever som har diagnosen ADHD? *

An empty rectangular text input field with a light gray border. On the right side, there are three vertically stacked scroll buttons (up, middle, down). On the bottom side, there are three horizontally stacked scroll buttons (left, middle, right).

Sida 11

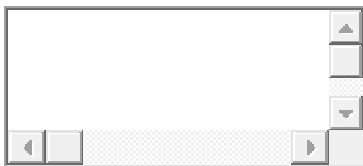
Vilka ytterligare resurser skulle du behöva för att kunna genomföra dessa förbättringar? *

An empty rectangular text input field with a light gray border. On the right side, there are three vertically stacked scroll buttons (up, middle, down). On the bottom side, there are three horizontally stacked scroll buttons (left, middle, right).

Sida 12

Är det något du skulle vilja lägga till som jag inte frågat om eller som handlar om enkäten?

An empty rectangular text input field with a light gray border. On the right side, there are three vertically stacked scroll buttons (up, middle, down). On the bottom side, there are three horizontally stacked scroll buttons (left, middle, right).

Sida 13

Du har nu slutfört enkäten. Tack för din medverkan!

Du kan nu stänga fönstret.